

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 10

Biblia ako kniha dejín

Základný verš

(Ex 20,2 SEkP) *Ja som Hospodin, tvoj Boh, ktorý som ťa vyviedol z Egypta, z domu otrokov.*

Medzi teológmi sa vedú spory o to, či už túto vetu smieme pokladať za prvé prikázanie, alebo len za úvod k prikázaniam. Nech je to tak, či onak s určitosťou môžeme vyzdvihnúť dôležitosť tejto vety, kde sa nám predstavuje Zákonodarca. "Fráza 'Ja som Hospodin' je základnou frázou starozákonnej rétoriky."¹ Preto nás to má viesť do pozoru, že to, čo nasleduje, má veľkú dôležitosť. "U tejto úvodnej vety sa rozhoduje o 'evanjelijnom' alebo o 'legalisticko-moralistickom' poňatí prikázaní."² Boh sa tu predstavuje v súvislosti so svojím pôsobením v dejinách Izraela. "V tomto spojení Boha a vyslobodenia, slobody ľudu a Boha, osvetľuje úvodná veta pôvod, základ a zároveň rozhodujúcu intenciu Desatora. A aj Z Božích prikázaní - ba aj celej biblicko-kresťanskej etiky."³ Avšak nesmieme zostať len pri historickom Bohu, ktorý pred cca tritisíc päťsto rokmi oslobodil Izraelitov z Egypta.

Veta začína "Ja som Hospodin (Pán)", v hebrejskom texte tu máme Božie meno JHWH. Ako poznamenáva PESCH, toto meno je vlastne celá veta: "Ja (tu) budem ten, ktorý (tu) budem."⁴ Toto meno ukazuje na Božiu neustálu prítomnosť, na to, že Boh je tu "pre ľudí a s ľuďmi"⁵, predstavuje Boha v jeho imanencii, ako vzťahovú bytosť. V hebrejskej gramatike navyše nemáme definované časy, preto je túto vetu možné preložiť aj v prítomnom čase: "Ja som Hospodin, tvoj Boh, ktorý ťa vyvádžam z Egypta, z domu otrokov." Takto sa zrazu veta stáva aktuálna aj pre nás dnes. Takto už nevidíme len Boha biblických dejín, ale Boha, ktorý práve tu a teraz vyvádza z otroctva. Desatoro je teda zákon, ktorého Autor dáva otrokom slobodu. Desatoro teda nie je dané preto, aby zotročovalo, ale aby oslobodzovalo. Ak Desatoro človeka zotročuje, znamená to, že sme nepochopili jeho podstatu.

Nedeľa: Dávid, Šalamún a kráľovstvo

(1Sam 17,1-3 SEkP) *¹Filištínci si zhromaždili vojská do boja a sústredili ich v judskom Sochu. Utáborili sa v Efes-Dammíme, medzi Sochom a Azekou. ²Saul a izraelskí muži sa zhromaždili, utáborili sa v údolí Ela a zoradili sa do boja proti Filištíncom. ³Filištínci zaujali postavenie na svahu jedného vrchu, Izraeliti na protíľahlom svahu druhého vrchu; medzi nimi bolo údolie.*

¹ DURHAM, J. I. Word Biblical Commentary: *Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5. str. 418.

² LOCHMAN, J. M. Desatero: *Směrovky ke svobodě*. 2. vyd. Praha: Kalich, 2012. 187 s. ISBN 978-80-7017-174-5. str. 19.

³ LOCHMAN, J. M. Desatero: *Směrovky ke svobodě*. str. 20.

⁴ PESCH, O. H. *Desatero Božích přikázání*. Praha: Vyšehrad, 2013. 133 s. ISBN 978-80-7429-354-2. str. 13.

⁵ PESCH, O. H. *Desatero Božích přikázání*. str. 13.

Tento text popisuje vojnu medzi Izraelitmi a Filištíncami. Máme tu uvedených mnoho geografických pojmov. Judské Socho, kde sa utáborili Filištínci, je "identifikované s Khirbet Abbad, toto staroveké meno sa zachovalo v susednom Khirbet Shuweika, 14 míľ západne od Betlehema."⁶ Azeka sa nachádzala odtiaľ asi "2 až 3 míle severozápadne"⁷ dnes je známa pod moderným názvom "Tell ez-Zakariyeh"⁸. Medzi Azekou a Sochom je Efez-Dammím, ktorý bol lokalizovaný GOLDOM a McCARTEROM "4 míle severovýchodne od Socha"⁹. Údolie Ela je v iných prekladoch¹⁰ pomenované ako údolie Terebint (arab. *Wadi es-Sant*). Tento názov sa používa dodnes, "leží na východo-západnej osi, severne od Sochu"¹¹.

Filištínci (hebr. *peľišťijím*), Biblia odvodzuje ich pôvod "od Kaslúchanov, potomkov Micrajima (Egypt), syna Chámovho (Gn 10,14; 1Krn 1,12)."¹² Čo sa týka písomných mimobiblických svedectiev, "prvou zmienkou o národe tohto mena (prst) máme v letopisoch Ramesse III. z 5. roku jeho vlády (1185 pr. Kr.)."¹³ Ich pôvod, z historických záznamov a archeologických artefaktov hovorí o tom, že "patrili s najväčšou pravdepodobnosťou k morským národom, ktoré sa zrejme s príchodom Grékov ku koncu 2. tisícročia začali presúvať z egejskej oblasti na Blízky východ. Sťahovali sa pritom po mori aj po súši, niektoré cez Krétu a Cyprus. Do blízkovýchodnej oblasti dorazili najskôr ako žoldnierske vojská faraónov, chetitských kráľov a kanaánskych panovníkov a nakoniec ako osídlenci, ktorí sa zmiešali s pôvodným obyvateľstvom. Aj keď si svoje meno udržali po mnoho storočí, časom sa biblickí Filištínci, Tjekkerovia, obývajúci priľahlé prímorské oblasti, a napochybne aj ďalšie morské národy pre zjednodušenie začali označovať ako Kanaánci."¹⁴

Pondelok: Izaiáš, Chizkija a Sancherib

(Iz 36,1-3 SEkP) ¹*V štrnástom roku kráľa Chizkiju pritiahol asýrsky kráľ Sancherib proti všetkým opevneným mestám Judska a zaujal ich. ²Asýrsky kráľ poslal rabšaka z Lachíša ku kráľovi Chizkijovi s početným vojskom do Jeruzalema. Postavil sa pri vodovode Horného rybníka, na ceste, ktorá vedie k Poľu práča. ³Vyšiel k nemu správca paláca Eljakím, syn Chilkiju, pisár Šebna a kancelár Joách, syn Asáfa.*

(Iz 37,36-38 SEkP) ³⁶*Vtedy vyšiel Hospodinov anjel a v asýrskom tábore pozabíjal stoosemdesiatpäť tisíc ľudí. Keď ľudia skoro ráno vstali, všade boli samé mŕtvolky. ³⁷Potom sa asýrsky kráľ Sancherib pobral a vrátil sa bývať do Ninive. ³⁸Keď sa raz klaňal v chráme svojho boha Nisrócha, jeho synovia Adrammelech a Sarecer ho zabili mečom a sami utiekli do krajiny Ararat. Po ňom panoval jeho syn Esar-Chaddón.*

⁶ KLEIN, R. W. Word Biblical Commentary: *1 Samuel*. vol. 10. 2. ed. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 532 s. ISBN 978-0-310-58842-9. str. 298.

⁷ KLEIN, R. W. Word Biblical Commentary: *1 Samuel*. str. 298.

⁸ tamtiež, str. 298.

⁹ tamtiež, str. 298.

¹⁰ V latinskej Vulgáte a tiež v katolíckom preklade SSV.

¹¹ KLEIN, R. W. Word Biblical Commentary: *1 Samuel*. str. 298.

¹² MITCHELL, T. C. "Pelištejci, Pelištea" in: DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Návrat Domů, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4. str. 754.

¹³ MITCHELL, T. C. "Pelištejci, Pelištea" in: DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. str. 755.

¹⁴ tamtiež, str. 755-756.

Kapitoly 36-39 tvoria v Izaiášovi jeden celok. Je dobré si povšimnúť, že sa jedná o rovnaký materiál, aký nájdeme v 2Krl' 18,13 - 20,19. Funkcia týchto kapitol v knihe Izaiáš je neistá a stále sa o tom vedie diskusia. "Dora Mbuwagesango číta kapitoly 36-39 ako tematicky založené na kázani Izaiáša v predchádzajúcich tridsiatich piatich kapitolách. Táto pasáž sa označuje ako komentár k tomu, o čom Izaiáš veril, že tvrdil v súvislosti s pozíciou YHWH k asýrskej kríze. Zistí, že rozprávanie sa dokonale hodí na svoje miesto v knihe a vychádza z tradície Izaiáša."¹⁵

Sancheríbova vláda začala "705 pr. Kr."¹⁶, to čo nám tento biblický text popisuje, tak sa jedná o trestnú výpravu, kedy Asýria viedla vojnu proti neposlušným vazalským štátom Babylonom a Palestínou. Keď bola urovnaná situácia v Babylone, Asýria zamerala svoju pozornosť práve na územie Palestíny. "Záznamy o kampani sa nachádzajú na tvz. Taylorovom hranole."¹⁷ Asýria pri svojich ťaženiach používala aj vojakov z vazalských krajín. Na území Palestíny sa jednotlivé štátne útvary zomkli na odpor proti Sancheríbovi, zrejme "pod vedením Judského kráľa Chizkiju,"¹⁸ ktorý založil hranice Júdu vybudovaním pevnostných miest (2Krn 32,28). "Chizkija tiež postavil nové akvadukty (vrátane tunela) na zásobovanie vodou pre Jeruzalem aj počas obliehania a posilnil diplomatické a náboženské vzťahy s provinciami bývalého Izraela (2Krn 30,1-5)."¹⁹ Archeologické záznamy potvrdzujú biblický text. "Sancheríb píše podrobnejšie o svojej kampani proti Judsku. Tvrdí, že zajal štyridsaťšesť judských pevnostných miest aj s ich dobytkom a vyhnal 200 000 obyvateľov. 2Krl' 18,13 potvrdzuje dobytie všetkých opevnených miest Júdových."²⁰

Iz 36,1-3: Tieto verše popisujú začiatok jednania. Máme tu dvoch kráľov, Judský kráľ, ktorý je v pozícii vzbury voči Asýrii, a kráľ Asýrskej ríše. Rabšak (v.2) je vojenský titul (dosl. hlavný pohárnik). K tomuto Sancheríbovmu služobníkovi Chizkija posla svojich zástupcov. Správca paláca Eljakím, je niečo ako "predseda vlády", pisár bol veľmi vysoký kráľovský úradník už od Dávidovej vlády a kanclér je niečo ako kráľov hovorca "jeho úlohou bolo sprostredkovať kráľovi vôľu jeho poddaných a následne hlásiť kráľovi dianie v jeho ríši. Bol tlačovým tajomníkom a kráľovým reportérom, ktorý kráľa informoval o aktuálnych udalostiach."²¹

Iz 37,36-38: "Hospodinov anjel" je doslova Hospodinov "posol", alebo "veľvyslanec". Do konfliktu tak prichádza tretí kráľ (Hospodin), ktorý cez noc zmení celú situáciu. Sancheríbove vojsko je týmto poslom zdevastované a kráľ musí utiecť domov a žil v Ninive. "To znamená, že sa už do Palestíny nevrátil. Žil asi dvadsať rokov, ale v Palestíne nie sú hlásené žiadne ďalšie kampane."²² Historickú vernosť 38. verša potvrdzujú aj mimobiblické

¹⁵ WATTS, D. W. Word Biblical Commentary: *Isaiah 34-66*. vol. 25. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 720 s. ISBN 978-0-310-58852-8. str. 83.

¹⁶ WATTS, D. W. Word Biblical Commentary: *Isaiah 34-66*. str. 90.

¹⁷ tamtiež, str. 91.

¹⁸ tamtiež, str. 91.

¹⁹ tamtiež, str. 91.

²⁰ tamtiež, str. 92.

²¹ tamtiež, str. 103.

²² tamtiež, str. 129.

zdroje. Esar-Chaddón bol najmladším Sancheribovým synom. Jeho starší bratia ho nútili odísť do vyhnanstva, tam sa dozvedel o otcovej vražde. "Neskoršie zdroje potvrdzujú biblický text v tom, že označujú za vrahov dvoch kráľových synov, hoci ich mená sa tam nespomínajú."²³

Utorok: Daniel, Nebukadnesar a Babylon

(Dan 4,26-28 SEkP) ²⁶*Keď sa kráľ po uplynutí dvanástich mesiacov prechádzal na streche kráľovského paláca Babylonu,* ²⁷*hovoril: Či toto nie je veľký Babylon, ktorý som vybudoval svojou veľkou mocou ako kráľovské sídlo slúžiace vznešenosti môjho majestátu?* ²⁸*Ešte bolo slovo v kráľových ústach, keď z neba zaznel hlas: Týka sa to teba kráľ Nabukadnesar: Kráľovstvo ti bolo odňaté!*

Nabukadnesarova samochvála, ktorá je v týchto veršoch vyjadrená, je silne poddimenzovaná, oproti tomu, čo môžeme čítať v jeho vlastných stavebných záznamoch nájdených v Babylone. Ich preklad je tak rozsiahly, že "zaberá 126 strán textu"²⁴. Aby sme mali obrázok o tomto paláci, uvádzam krátky úryvok jeho popisu:

Palác, z ktorého kráľ prezeral Babylon, bol ony slávne visuté záhrady, klenutá terasovitá stavba so zložitým prívodom vody pre zavlažovanie stromov a rastlín, ktoré na nej boli. Nabukadnesar ju postavil pravdepodobne pre svoju strednú kráľovnú. Z paláca videl v diaľke 27 km vonkajšiu dvojíťu hradbu, ktorú postavil. Jeho palác stál vo vnútri dvojitej hradby vnútorného mesta, ktorá bola prerušovaná ôsmimi bránami a obkolesovala areál 3 km krát 1 km, cez ktorý pretekala rieka Eufrat. Palác ústil v procesnú cestu, ktorú Nabukadnesar vydláždil vápencom a ozdobil levmi, ktoré sú symbolom bohyně Ištar. Táto ulica vstupovala do mesta cez Išartinu bránu, ktorú vyzdobil drakmi a býkmi (symboly Marduka a Béla). Ulica pokračovala južne skrze mesto okolo dôležitých svätých okrskov, ktoré vyzdobil a rozvinul Nabukadnesar svojim prispením, zikkurat, korunovaný chrámom Marduka, v ktorom bola socha tohto boha. Okrem toho boli v meste aj chrámy iných bohov, ktoré vybudoval, alebo skrášlil kráľ Nabukadnesar.²⁵

Predchádzajúca kapitola (Dan 3) popisuje kráľovu skúsenosť s Bohom Sadracha, Mézacha a Abednéga, kráľ sa však nepoučil. "Kráľ zhršil vo chvíli, keď sa prechádzal po streche svojho paláca - rovnako ako Dávid, ktorý uvidel Bat-šebu, ktorá sa kúpala, a začal po nej dychtiť (2S 11,2-5). Nabukadnesar sa však previnil hriechom pýchy."²⁶ Samotnú chorobu, ktorá následne kráľa postihla, nám môžu priblížiť aj niektoré dobové záznamy. Fragment klinopisu, ktorý bol objavený v r. 1975 popisuje zvláštne správanie kráľa Nabukadnesara. "Text konštatuje, že kráľ si nevážil života, neprejavoval žiadnu lásku k deťom a nezaujímal sa o chrámy... Iný mimobiblický príbeh zapísaný Eusébiom popisuje, že v závere Nabukadnesarovho panovania, kedy akoby prechádzal záchvatmi šialenstva, varoval svojich

²³ tamtiež, str. 130.

²⁴ GOLDINGAY, John. Word Biblical Commentary: *Daniel*. vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 978-0-310-58635-7. str. 219.

²⁵ GOLDINGAY, John. Word Biblical Commentary: *Daniel*. str. 220.

²⁶ STEFANOVIČ, Zdravko. *Daniel: Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1. str. 128.

poddaných, že na streche paláca prevezme vládu nad Babylonom perzská mulica a budú za to zodpovední "synovia Médov". Kráľ sa pokúsil zahnať túto pokryvenú realitu tým, že sa pridá k divokým zvieratám a opustí Babylon."²⁷

Streda: Ježiš ako historická postava

(Ján 18,29-32 SEkP) ²⁹*Pilát teda vyšiel von k nim a opýtal sa: Akú žalobu vznášate proti tomuto človeku?* ³⁰*Odpovedali mu: Keby nebol zločincem, nevydávali by sme ti ho.* ³¹*Pilát im odpovedal: Vezmite si ho vy a súd'te podľa svojho zákona! Židia mu na to: My nemáme právo nikoho usmrtiť,* ³²*aby sa naplnilo Ježišovo slovo, ktorým naznačil, akou smrťou má zomrieť.*

Ježiš bez akýchkoľvek sporov je historickou postavou. Uvedieme si niekoľko mimobiblických svedkov, ktorý Ježišovu historickosť dokladajú. Židovský historik Jozefus Flávius vo svojich "Starožitnostiach" (XVIII, III, 3) píše toto:

Toho času žil nejaký Ježiš, múdry muž, ak je ho možné nazvať človekom, pretože činil podivné veci, učiteľ tých ľudí, ktorí ochotne prijímali pravdu. Získal pre seba mnoho Židov aj pohanov. On bol Kristus. A keď Pilát z popudu našich vodcov ho odsúdil na kríž, tí, ktorí ho milovali ho neopustili; on sa im tretieho dňa zjavil opäť živý; podľa predpovede Božích prorokov učinil toto a desaťtisíce iných mocných činov. Skupiny kresťanov nazývaných tak po ňom, nevymreli ani do našich dní.²⁸

Ďalší zaujímavý dobový citát je z pera pohanského rímskeho historika Tacita, ktorý sa o Kristovi zmieňuje pri svojom popise vlády cisára Nera (v Analý XV, 44) takto:

Avšak žiadna pomoc, ktorá mohla prísť od človeka, žiadne dary, ktoré princ mohol udeliť, ani žiadne výkupné, ktoré mohlo byť ponúknuté bohom, nemohlo z Nera sňať hanbu všeobecnej viery, že on spôsobil ten požiar. Aby potlačil tieto povesti, Nero falošne obvinil a k najkrutejším mukám odsúdil osoby, všeobecne nazývané kresťanmi, ktorí boli pre svoje zvláštnosti v obecnej nenávisti. Kristus, čo je meno ich zakladateľa, bol Pontským Pilátom, prokurátorom v Judsku za časov cisára Tibéria, vydaný na smrť ako zločinec. Táto zhubná povera bola na čas potlačená, avšak opäť sa rozšírila, a to nie len v Judsku, kde to zlo vzniklo, ale aj v meste Ríme...²⁹

Sú aj ďalšie zmienky o Kristovi od ľudí, ktorí mali voči Kristovi a kresťanstvu odmietavý, až nepriateľský postoj. Napr. Plínius mladší vo svojej korešpondencii s Trajánom, alebo veľmi posmešný text od Luciana, kritika z druhého storočia. Fakty, ktoré sa vo všetkých týchto zmienkach dozvedáme podporujú historickú hodnovernosť popisu evanjelií.

²⁷ STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. str. 129.

²⁸ TENNEY, M. C. *O Novém zákoně*. str. 175-6.

²⁹ tamtiež, str. 176.

Štvrtok: Viera a dejiny

(Heb 11,1-3.39-40 SEKP) ¹Viera je podstatou toho v čo dúfame, zdôvodnením toho, čo nevidíme, ²lebo pre ňu získali predkovia dobré svedectvo. ³Vo viere chápeme, že Božie slovo stvárnilo svet tak, že z neviditeľného povstalo viditeľné. ...³⁹A títo všetci, i keď dostali svedectvo pre vieru, nedosiahli naplnenie prisľúbenia, ⁴⁰lebo Boh pre nás zamýšľal niečo lepšie, aby nedosiahli dokonalosť bez nás.

v. 1: Prvý verš nám dáva dve výpovede o viere. "Viera je podstatou toho v čo dúfame" - gr. "*estin de pistis elpizomenon hypostasis*."³⁰ Slovo *hypostasis* je odvodené od slovesa *hyfistémi*, čo znamená v pasívnom tvare "byť postavený pod".³¹ "Tento termín bol pôvodne používaný v medicínskej alebo v inej vedeckej literatúre ako 'sediment', alebo ako '(fyzická) substancia'."³² Usadenina je tvorená dlhodobejšie. Čím dlhšie, tým je silnejšia. Viera je teda Bohom budovaný základ, na ktorom spočíva naše "nádejanie sa" (gr. *elpizó*). Táto "usadenina" je tvorená mnohými predkami - biblickými postavami - "hrdinami viery" na ktorých skúsenostiach môžeme budovať tie vlastné.

Ďalej viera je "zdôvodnením toho, čo nevidíme" - gr. "pragmatón elegchos ú blepomenón"³³. Grécky výraz "*pragma*" je odvodený od slovesa "*prassó*" - "dosiahnuť"³⁴. Slovo "*pragma*" je mnohovýznamové a znamená "skutok, skutočnosť, prípad, moc, právny proces, súd..."³⁵ Vieru je teda v tomto prípade možné charakterizovať ako dokazujúcim skutkom toho čo nevidíme. Dosiahnutie neviditeľného, toho v čo ešte len dúfame. Inak povedané, "viera teraz oslavuje realitu budúcich požehnaní, ktoré tvoria objektívny obsah nádeje."³⁶

v. 2: Ako sme už vyššie spomenuli, naša viera nie je budovaná iba našou subjektívnou skúsenosťou, ale skúsenosťou mnohých veriacich, ktorí svojou vierou zviditeľňovali neviditeľné.

v. 3: "Logické spojenie tohto tvrdenia, nie je s činmi svedkov, ale s v. 1, pretože ide o vyhlásenie o viere samej. Rozpoznanie neviditeľnej Božej tvorivej činnosti za viditeľným vesmírom je príkladom schopnosti viery demonštrovať realitu toho, čo nemožno vnímať zmyslovým vnímaním, ktoré sa oslavuje ako podstata viery vo verši 1b."³⁷ Pre tieto všetky okolnosti je viera niečo, čo je človeku dané. Je to dar. Viera nehovorí o kvalite človeka, ktorý verí, ale o kvalite jeho vzťahu s Bohom, ktorý umožňuje veriť. Viera ide nad rámec našej

³⁰ NESTLE-ALAND. Řecko Český Nový zákon: *Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5. str. 1219.

³¹ SILVA, Moisés. *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*, vol. 4. 2. vyd. Grand Rapids: Zondervan, 2014. 748 s. ISBN 978-0-310-27619-7. str. 571.

³² SILVA, Moisés. *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*. str. 571.

³³ NESTLE-ALAND. Řecko Český Nový zákon: *Slovník novozákonní řečtiny*. str. 1219.

³⁴ SILVA, Moisés. *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*. str. 119.

³⁵ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1. str. 1030.

³⁶ LANE, W. L. *Word Biblical Commentary: Hebrews 9-13*. vol. 47B, Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 754 s. ISBN 978-0-310-58631-9. str. 292.

³⁷ LANE, W. L. *Word Biblical Commentary: Hebrews 9-13*. str. 294.

racionality, aj nad rámec našej emocionality. Príkladom je situácia židovských mládencov z Dan 3. Racionálne uvažovanie hovorí o tom, že je treba sa pokloniť soche, inak príde smrť. Pohľad na rozpálenú pec vzbudzuje emócie, ktoré hovoria o tom, že ak neposlúchnu kráľov rozkaz skončia zle. Ale ich viera ide nad toto všetko, vierou vidia veci, ktoré ešte nie sú viditeľné. A to nie záchranu z pece, tá môže prísť, ale nemusí. Oni vierou hľadajú za horizont tohto života. Hľadajú na svojho Boha ako na konečného sudcu.

vv. 39-40: Tieto verše tvoria epilóg k Heb 11. Je tu spojená skúsenosť čitateľa so skúsenosťou svedkov, o ktorých Heb 11 pojednáva. "Život v zmysle Božích zaslúbení, bez toho, aby prežil eschatologickú odmenu, sa stal charakteristickým znakom samotnej viery... Neschopnosť príkladov viery dosiahnuť zaslúbené večné dedičstvo je bez ich vlastného zavinenia. Bolo to kvôli láskavej prozreteľnosti Božej, ktorá poskytla niečo lepšie s ohľadom na nás."³⁸

Použité zdroje a literatúra

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

DOUGLAS, J. D. (ed.). *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Praha: Návrat Domů, 2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

DURHAM, J. I. *Word Biblical Commentary: Exodus*. vol. 3. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 765 s. ISBN 978-0-310-58853-5.

GOLDINGAY, John. *Word Biblical Commentary: Daniel*. vol. 30. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 648 s. ISBN 978-0-310-58635-7.

KLEIN, R. W. *Word Biblical Commentary: 1 Samuel*. vol. 10. 2. ed. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 532 s. ISBN 978-0-310-58842-9.

LANE, W. L. *Word Biblical Commentary: Hebrews 9-13*. vol. 47B, Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 754 s. ISBN 978-0-310-58631-9.

LOCHMAN, J. M. *Desatero: Směrovky ke svobodě*. 2. vyd. Praha: Kalich, 2012. 187 s. ISBN 978-80-7017-174-5.

NESTLE-ALAND. *Řecko Český Nový zákon: Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.

PANCZOVÁ, Helena. *Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1.

PESCH, O. H. *Desatero Božích přikázání*. Praha: Vyšehrad, 2013. 133 s. ISBN 978-80-7429-354-2.

³⁸ tamtiež, str. 380.

STEFANOVIČ, Zdravko. Daniel: *Moudrost moudrým*. Praha: Advent-Orion, 2019. 367 s. ISBN 978-80-7172-640-1.

SILVA, Moisés. *New International Dictionary of New Testament Theology and Exegesis*, vol. 4. 2. vyd. Grand Rapids: Zondervan, 2014. 748 s. ISBN 978-0-310-27619-7.

TENNEY, M. C. *O Novém zákoně*.

WATTS, J. D. W. Word Biblical Commentary: *Isaiah 34-66*. vol. 25. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 720 s. ISBN 978-0-310-58852-8.